

 #YouToo?

Seksisme in België

Resultaten van de enquête #YouToo?

Theoretisch kader en vragenlijst

INSTITUUT VOOR
DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN
EN MANNEN

.be

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Wat is seksisme precies?	3
3. Wanneer is seksisme strafbaar?	7
4. Beschrijving vragenlijst	8

1. Inleiding

België is één van de weinige landen met een wet tegen seksisme.¹ Nochtans is seksisme geen gemakkelijk onderwerp. Vaak geeft het aanleiding tot hevige discussies en controverses. Aan de ene kant wijst dat erop dat veel mensen zich betrokken voelen bij het onderwerp, wat een goede zaak is. Aan de andere kant is het ook een indicatie dat er veel misverstanden rond bestaan en dat mensen er soms ongemakkelijk van worden, of zelfs agressief.

De #MeToo-beweging is in dat opzicht een interessant verschijnsel. Het initiatief kreeg op heel weinig tijd internationale weerklank. Tegelijk is het ook pijnlijk om vast te stellen hoeveel weerstand de beweging opriep bij zowel mannen als vrouwen. In essentie zegt de hashtag: “Ik ben ook slachtoffer geweest van seksueel geweld”. Het is een oproep om het taboe te doorbreken, seksueel geweld bespreekbaar te maken en een halt toe te roepen. De voor de hand liggende vraag is hoe iemand hier mogelijkwijze tegen zou kunnen zijn. Is dan niet iedereen tegen seksueel geweld? Een ander voorbeeld is een opmerking als: “Ik ben geen feministe, want ik kook graag.” Alsof er een verband zou bestaan tussen opkomen voor gelijke rechten en al dan niet graag koken.

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen is opgericht om iedere vorm van discriminatie op grond van geslacht te bestrijden.² Seksisme valt daar onder. Met de enquête #YouToo? organiseerde het Instituut een eerste meting van seksisme in België. In het onderzoek wordt nagegaan in welke mate mensen het slachtoffer zijn geworden van verschillende vormen van seksisme, hoe ze denken over gelijkheid en ongelijkheid en waar zij zelf de grens zouden trekken tussen wenselijk en onwenselijk gedrag, want als de strijd tegen seksisme één ding leert, is het wel hoe broodnodig duidelijke regels zijn op dit vlak.

Deze studie dient dus meer dan één doel. Ten eerste is het een objectieve nulmeting van seksisme in België en onderzoekt het voor tal van vormen in verschillende levensdomeinen wat de stand van zaken is. Ten tweede is het een zoektocht naar manieren waarop er over de verhouding tussen mannen en vrouwen gedacht wordt vandaag de dag in België. Er wordt nagegaan of hierin patronen onderscheiden kunnen worden. Ten derde is het ook een aftasten naar de grenzen van seksisme en de onzekerheden van mensen hieromtrent. Tenslotte worden de inzichten van mensen bestudeerd over hoe moeilijke situaties ontijd of vermeden kunnen worden. Zonder te willen vervallen in een ‘zeg-niet-zeg-wel’-aanpak wordt er gezocht naar de logica die mensen hanteren. Het Instituut heeft immers niet enkel de ambitie op te treden tegen flagrante schendingen van de waardigheid van personen op grond van hun geslacht, het wil ook bijdragen aan een beter begrip en een meer tolerante en mensvriendelijke samenleving.

2. Wat is seksisme precies?

Seksisme is een diepgewortelde cultuur die vrouwen systematisch onderschikt aan mannen. Het gaat om opvattingen, gedragingen, culturele boodschappen (teksten en beelden) en maatschappelijke

---

¹ Wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte en tot aanpassing van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie teneinde de daad van discriminatie te bestraffen, Belgisch Staatsblad 22 mei 2014

² Wet van 16 december 2002 betreffende de oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, Belgisch Staatsblad 31 december 2002

structuren, waaruit blijkt dat er een fundamenteel onderscheid gemaakt wordt tussen vrouwen en mannen, dat er aan hen een verschillende waarde wordt toegekend en dat deze maatschappelijke ordening als wenselijk wordt ervaren.³

Definitie:

Seksisme is een diepgewortelde cultuur die vrouwen systematisch onderschikt aan mannen. Het gaat om opvattingen, gedragingen, culturele boodschappen (teksten en beelden) en maatschappelijke structuren, waaruit blijkt dat er een fundamenteel onderscheid gemaakt wordt tussen vrouwen en mannen, dat er aan hen een verschillende waarde wordt toegekend en dat deze maatschappelijke ordening als wenselijk wordt ervaren.

Centraal in de definitie is dat er een fundamenteel onderscheid wordt gemaakt tussen vrouwen en mannen: het zou bij wijze van spreken om wezenlijk andere soorten mensen gaan. Via stereotypen wordt dat onderscheid heel duidelijk gemaakt. Hoe die precies worden ingevuld, is in feite wat variabel in de tijd en over verschillende culturen heen, terwijl ze tegelijk ook heel hardnekkig zijn. Ruwweg zou je kunnen stellen dat de stereotypen die momenteel leven rond vrouwen en mannen de volgende zijn: Vrouwen zijn passief, zorgend, emotioneel, zwak, praatziek, sociaal, verantwoordelijk in interpersoonlijke relaties, ontechnisch, talig, mooi, ... Mannen zijn actief, gewelddadig, rationeel, hard, egocentrisch, verantwoordelijk voor bedrijven en politieke structuren, technisch, wiskundig, sterk, ... Zo opgesomd lijkt het karikaturaal en dat is het in feite ook, maar toch gaat het om een onderliggend verwachtingspatroon. Een voorbeeld. Een vrouw die zich miskend voelt op het werk en in huilen uitbarst, beantwoordt aan de verwachtingen. Zelfs als ze kwaad wordt, of juist passief gaat zitten mokken, past ze in het patroon. In feite impliceert zelfs de formulering dat ze “zich miskend voelt”, dat het probleem een zuiver emotioneel gegeven zou zijn, zonder dat er iets ten gronde mis is. Kortom, het is dikwijls heel moeilijk om aan stereotypen te ontsnappen, ook al omdat simpelweg het omgekeerde doen even beperkend zou zijn. Mensen zijn complexe wezens. Stereotypen doen daar geen recht aan. Stereotypen leren herkennen en er los van komen is in feite een opgave die nooit helemaal is afgerond. Het is een levenslange opgave.

Bovendien wordt er bij seksisme aan vrouwen en mannen een andere waardering gegeven. Dat is niet zo eenvoudig vast te stellen. Onderliggend is de gedachte dat mannen belangrijker zijn dan vrouwen en dat hun rechten voorgaan. In de praktijk betekent dat bijvoorbeeld dat mannen meer spreekrecht hebben, of meer ruimte mogen innemen. Het betekent ook dat mannen seksuele rechten hebben en dat vrouwen eerst voor mannen moeten zorgen en dan pas voor zichzelf. De systematische onderschikking van vrouwen is het tweede element in de definitie. Het is vandaag niet politiek correct om seksistisch te zijn, dus als mensen ernaar gevraagd worden, zal bijna niemand expliciet zeggen dat mannen belangrijker zijn dan vrouwen. Tegelijk kan die ordening wel blijken uit hun gedrag, of uit onrechtstreekse vragen.

Een onderscheid maken tussen vrouwen en mannen is dus op zich geen voldoende voorwaarde om van seksisme te spreken. Zelfs een verschillende taakverdeling is in theorie niet noodzakelijk seksistisch, als er geen verschillende waardering aan vast zou worden gekoppeld. Zo'n taakverdeling is in ieder geval wél stereotiep en zal meestal ook seksistisch zijn, omdat het typische mannenwerk als

---

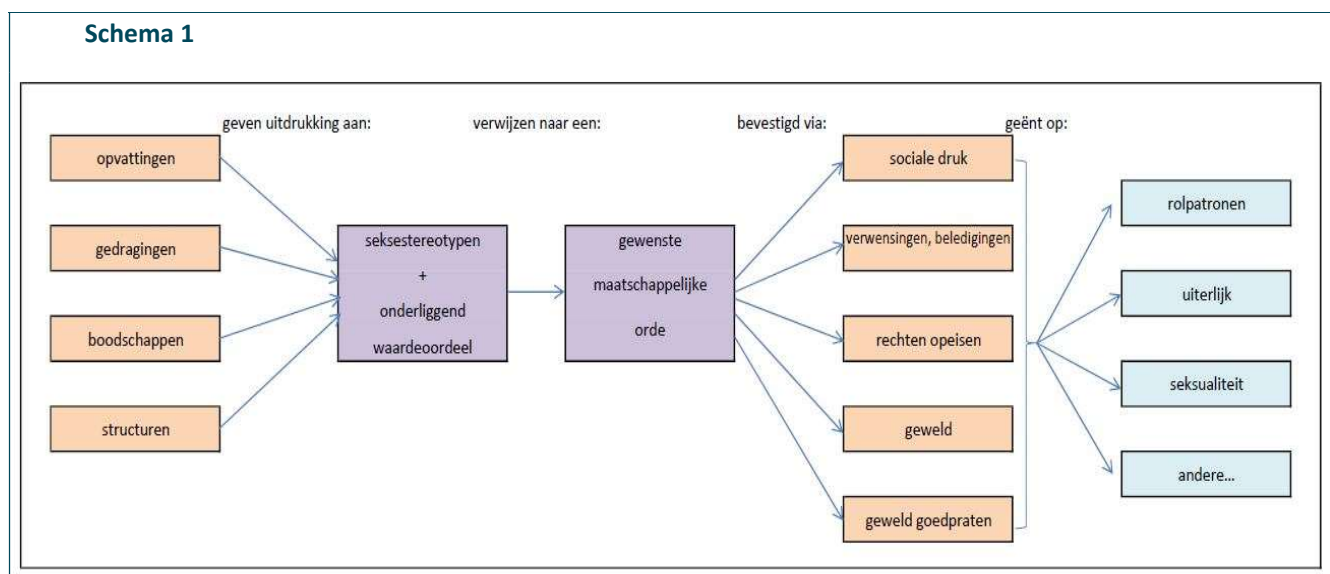
³ Magda Michielsens schreef voor het Instituut een rapport over de definiëring van het concept seksisme: https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/defini_ring_van_het_concept_seksisme

belangrijker wordt bestempeld dan het typische vrouwenwerk en bijvoorbeeld beter wordt betaald. Stereotypen kunnen een groot obstakel vormen voor gelijkheid en gelijke kansen.

Een cultuur hangt niet in het luchtledige. Met opvattingen en gedragingen gaat het over individuen: mensen hebben bepaalde opvattingen, kunnen die uitspreken en een bepaald gedrag vertonen. Iemand uitschelden wordt beschouwd als verbaal gedrag. Seksisme is echter meer dan het gedrag van individuen. Vaak gaat het over voorstellingen in de media, moppen, boeken, liedjesteksten, videoclippen, eenzijdige filmrollen, voorspelbare plots en personages, ... Samengevat onder de noemer culturele boodschappen, kunnen die allemaal gelabeld worden als 'seksistisch' wanneer zij een seksistische visie weerspiegelen. Ten slotte kan seksisme ook in maatschappelijke structuren gegoten zijn. Voorbeelden hiervan zijn makkelijker of meer ouderschapsverlof voor moeders dan voor vaders, pensioenen op maat van de loopbanen van mannen, genderongelijke besteding van gemeentelijke budgetten voor ontspanning en samenlevingsprojecten. Het gaat dan over systemen die ongelijkheid tussen vrouwen en mannen in stand houden en versterken.

Seksisme verwijst impliciet naar een maatschappelijke ordening die als wenselijk wordt beschouwd. Het fundamentele onderscheid dat er gemaakt wordt tussen vrouwen en mannen gaat samen met een bepaalde manier om het menselijk samenleven te organiseren. Simplistisch geformuleerd: mannen runnen de boel, vrouwen ondersteunen dat. Een seksistische cultuur wordt collectief in stand gehouden door mensen, door mannen én vrouwen; door zich te conformeren aan die verwachtingen en dat ook van anderen te verlangen. Dit uit zich op verschillende manieren. Zo bestaat er vaak sociale druk om iets op een bepaalde manier te doen, of zijn er verwensingen, of beledigingen aan het adres van wie uit de band springt. Mensen kunnen ervan overtuigd zijn dat ze in hun recht zijn en die rechten als vanzelfsprekend opeisen ten opzichte van anderen. Het schenden van de gewenste maatschappelijke ordening kan verder beantwoord worden met direct geweld én met het goedpraten van geweld. Dit zijn tussen aanhalingstekens 'normale' sociale processen. Bij seksisme zullen die vaak geënt zijn op rolpatronen, uiterlijk, seksuele beleving en de invulling van seksualiteit. Wat betekent het om vrouw te zijn en wat betekent het om man te zijn, daar gaat het dan in wezen om.

Schematisch voorgesteld, ziet dat er zo uit:

Hierbij is het belangrijk rekening te houden met een aantal zaken.

Seksisme heeft negatieve gevolgen voor vrouwen én mannen. Het is een keurslijf dat mensen beperkingen oplegt. Beperkingen waarmee mannen geconfronteerd worden, zijn vaak minder zichtbaar dan omgekeerd, maar dat neemt niet weg dat ze er wel zijn. Er bestaat ook zoiets als omgekeerd seksisme: mannen worden dan beschouwd als minderwaardige wezens ten opzichte van vrouwen. Seksisme kan verder heel betuttelend zijn. Dan wordt ervan uitgegaan dat vrouwen kwetsbare, onmondige wezens zouden zijn die bescherming en supervisie nodig hebben van mannen. Seksisme kan ook zeer kwaadaardige vormen aannemen, zoals bij terroristische aanslagen specifiek gericht tegen vrouwen, of femicide met andere woorden iemand vermoorden omdat ze vrouw is. Seksisme varieert dus van heel subtiel naar extreem gewelddadig en speelt zich af op vrijwel alle levensdomeinen.

Seksisme is moeilijk te bestuderen, omdat het zich op heel verschillende levensdomeinen afspeelt, maar vooral ook omdat het heel vaak onzichtbaar blijft. Juist omdat seksisme een diepgewortelde cultuur is, is het een veilige aanname dat iedereen zich wel eens schuldig maakt aan seksisme. Net zoals iedereen onbewust een lading racisme heeft meegekregen in hun jeugd. Seksisme achter je laten is een bewustwordingsproces waar je nooit helemaal klaar mee bent. In die zin is het veel nuttiger om uitspraken of ideeën te labelen als 'seksistisch', dan om mensen een dergelijk etiket toe te kennen. Het is juist de bedoeling om mensen uit te nodigen om hun uitgangspunten in vraag te stellen en de mogelijkheden te verkennen om op een meer vrije en verdraagzame manier in het leven staan. De meeste mensen willen ook niet seksistisch zijn, al is het dikwijls niet helemaal duidelijk waar de grens precies ligt. Een deel van het onderzoek is ook gericht op het verkennen van die grenzen.

Seksisme is niet symmetrisch. Omdat er andere verwachtingen worden gesteld aan vrouwen en mannen, zijn de gevolgen doorgaans anders. In een seksistische samenleving genieten mannen meer status, meer inkomen, meer kansen en meer vrijheid dan vrouwen. Het is echter naïef en fout om ervan uit te gaan dat mannen per definitie daders zouden zijn en vrouwen slachtoffers. In feite is dat op zich ook een seksistische veronderstelling. Seksisme is niet een complot van mannen tegen vrouwen.

Verder wordt in de strikte afbakening tussen de geslachten bijna altijd het biologische geslacht als uitgangspunt genomen. Daar horen dan regels bij over hoe je je hoort te voelen als vrouw of man (genderidentiteit), wat je hoort te zoeken in een relatie en hoe je van seks zou moeten genieten (heteronormativiteit en seksuele moraal). Veel van de onverdraagzaamheid rond uiterlijk en seksuele beleving is in feite zuiver seksisme. Genderexpressie, genderidentiteit en seksuele oriëntatie zijn dan niet vrij. Omgekeerd is het echter niet zo dat mensen die buiten de sociale verwachtingen rond heteroseksualiteit vallen (lgbtqi-personen) automatisch niet langer seksistische ideeën zouden hebben. Er kan immers heel wat seksisme overeind blijven, zelfs als mensen in de ontwikkeling van de eigen gender- of seksuele identiteit seksistische normen in vraag hebben moeten stellen.

Het is ook belangrijk op te merken dat seksisme niet voor iedereen op dezelfde manier werkt. Genderstereotypen worden doorkruist door andere stereotypen. Leeftijd is daar een belangrijk voorbeeld van. Terwijl jonge vrouwen bijvoorbeeld frequent herleid worden tot hun seksualiteit, worden oudere vrouwen net niet als seksuele wezens gezien. Het al dan niet dragen van een hoofddoek roept ook heel andere reacties op. Verder worden zwarte vrouwen dikwijls met andere barrières geconfronteerd dan witte, en nog andere dan zwarte mannen.

Voorbeelden van seksisme zijn gedragsregels over hoe je je hoort te gedragen ten opzichte van de andere sekse, of breder hoe je een goede vrouw of een goede man bent. Maar het kan evengoed gaan over beleefdheidsregels op straat, of het al dan niet erkennen van talenten in jonge mensen, de organisatie van het huishouden, promotiekansen krijgen op het werk. Zelfs het onderscheid tussen mejuffrouw en mevrouw (getrouwd of niet), en tussen jongeheer en mijnheer (bijna niet meer gemaakt, maar eerder leeftijd) verwijst naar een achterhaalde maatschappelijke ordening, waarbij de status van een vrouw van haar huwelijk afhing. Ten slotte wordt van meisjes vaak verwacht dat ze braver zijn dan jongens. Al dat begrip voor stoute jongens en die eindeloze complimentjes voor mooie en lieve meisjes, zijn allemaal uitingen van het rigide keurslijf dat seksisme in feite is.

Twee tegenwerpingen die frequent gemaakt worden zijn: 'Stereotypen zijn toch ergens op gebaseerd?' en 'Is dat dan zo erg?'. Dat er nu eenmaal verschillen bestaan en dat stereotypen daarop gestoeld zijn, is eigenlijk een cirkelredenering: ze zijn evengoed een oorzaak als een gevolg van het gedrag van mensen. Stereotypen worden immers voortdurend versterkt en vrouwen en mannen worden in hun gedrag bekrachtigd of net afgeremd wanneer dat te afwijkend is of net niet. En hoewel het altijd zo zal zijn dat sommigen zich kiplekker voelen in de bestaande stereotypen, moet de vraag gesteld worden of dat voor 90% van de mensen geldt, of eerder voor 50%, of maar voor 20%, of nog minder. Wellicht gaan ze voor niemand echt helemaal op. Veel belangrijker is de vraag of het wenselijk is om de samenleving te ordenen op basis van dit als essentieel verondersteld onderscheid? Een samenleving die gebaseerd is op een principiële gelijkheid van mensen biedt zoveel meer ruimte en kansen.

Net als bij andere vormen van ongelijkheid, ten slotte, is seksisme een stuk moeilijker te zien voor mensen die in de bevoorrechte positie te zitten. Wie van bepaalde privileges geniet, gaat er liever vanuit dat die vanzelfsprekende gunstige behandeling terecht is. Als de boodschap is dat je belangrijk bent en als je meer kansen krijgt in de praktijk, roept dat nu eenmaal zelden spontaan verzet op.

3. Wanneer is seksisme strafbaar?

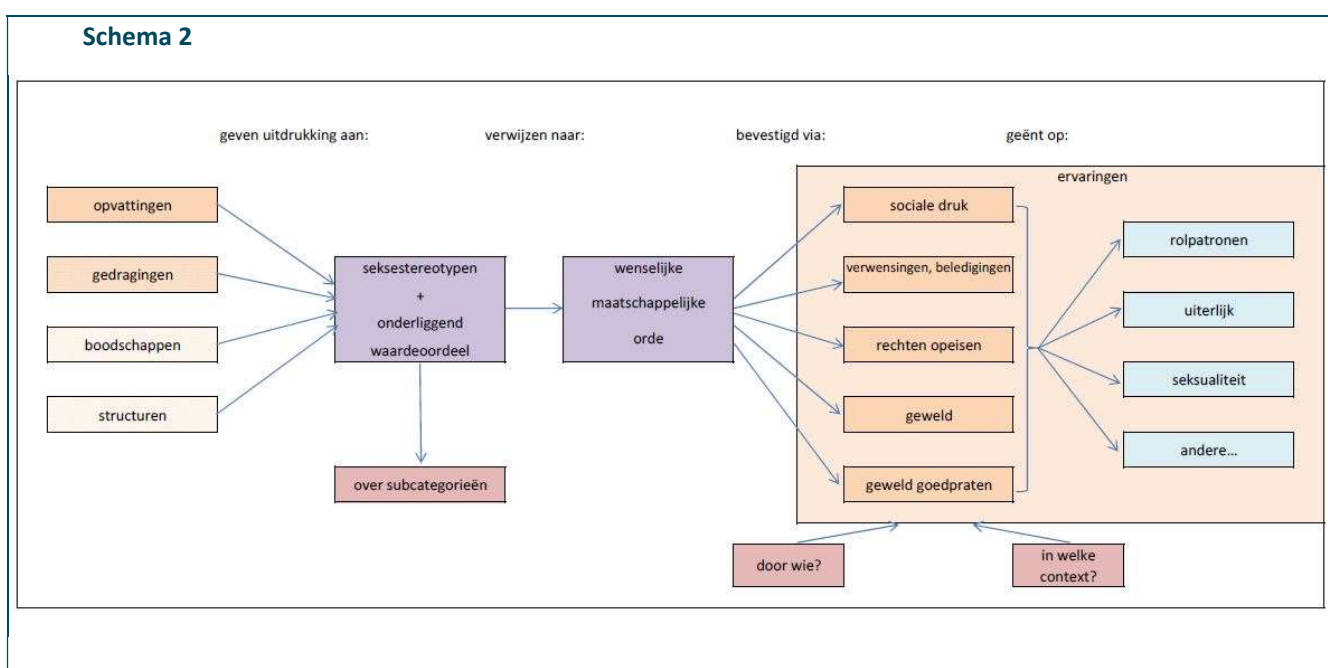
Seksisme is soms strafbaar. De wet geeft een duidelijke afbakening die veel kleiner is dan wat sociologisch kan worden omschreven als seksisme.

Seksisme bestaat uit opvattingen, gedragingen, culturele boodschappen en maatschappelijke structuren. Opvattingen zijn niet strafbaar. Gedragingen zijn soms strafbaar. Fysiek of psychisch geweld, intimidatie, het verspreiden van naakt- of seksueel getinte beelden van iemand zonder diens toestemming zijn daar duidelijke voorbeelden van. Zelfs iemand op straat uitschelden voor 'hoer' kan tot een veroordeling leiden. Culturele boodschappen liggen moeilijker. Die zijn enkel strafbaar als er wordt opgeroepen tot geweld en discriminatie. Voor seksistische reclame werkt het Instituut samen met de Jury voor Ethische Praktijken inzake reclame (JEP). Dat is in feite een vorm van zelfregulering die in de verleden regelmatig effectief is gebleken. Structuren zijn soms strafbaar, in die zin dat ze kunnen worden aangevochten als ze aantoonbaar discriminerend zijn.

Relevante wetgeving in deze context is de wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme, de zogenaamde seksismewet en de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen (aangepast op 22 mei 2014 en op 4 februari 2020), ook wel de genderwet genoemd. Verder is de wetgeving rond welzijn op het werk van belang en de meer recente wet van 4 mei 2020 ter bestrijding van de niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames. Wanneer een dader geweld pleegt kan een seksistisch motief in bepaalde gevallen als een verzwarende grond gelden.

Voor het onderzoek zijn er een aantal elementen van belang om mee te nemen: door wie en in welke context worden vormen van seksisme gepleegd en ten opzichte van wie? Het is ook belangrijk om rekening te houden met mogelijke andere discriminatiegronden die een rol kunnen spelen. In de vragenlijst zijn die factoren in de mate van het mogelijk meegenomen. Die extra aandachtspunten werden opgenomen in schema 2.

Met een survey is het evenwel nooit mogelijk om een precieze inschatting te maken van wat een rechter zou beoordelen als een strafbaar feit, daarvoor heb je immers veel meer details nodig van de gebeurtenissen op zich. In een enquête komt maar één van de betrokken partijen aan het woord. In de vragenlijst zijn weliswaar heel wat open vragen opgenomen, zodat in de resultaten effectief stukken getuigenis kunnen worden geanalyseerd, maar de meeste data komen uit enquêtevragen met een beperkte reeks mogelijke antwoorden.

4. Beschrijving vragenlijst

De vragenlijst seksisme werd ontwikkeld om opvattingen en ervaringen te meten bij de Belgische bevolking. De vrij uitgebreide enquête peilt naar seksisme in zijn verschillende dimensies, in een aantal contexten. Hieronder volgt een beschrijving van de verschillende onderdelen van de vragenlijst met een verwijzing naar de achterliggende concepten en onderzoeksvragen. Een concrete enquêtevraag valt niet noodzakelijk samen met één concept, of één onderzoeksvraag.

Bij vragen over geweldervaringen is er steeds eenzelfde stramien gevolgd. Er wordt gevraagd naar ervaringen in de laatste 12 maanden en ooit meegemaakt in het leven. Dan wordt er doorgevraagd naar de daders en gepeild naar mogelijk daderschap. De meldingsbereidheid wordt in een apart blok

vragen opgenomen. Daar worden ervaringen kort opnieuw bevroegd, omdat bij een modulaire vragenlijst mensen niet noodzakelijk alle blokken invullen.

Er wordt in de vragenlijst regelmatig de mogelijkheid geboden om meer te vertellen over de ervaringen in een open vraag.

Gelijkheid en ongelijkheid

In dit blok vragen gaat het over opvattingen over gelijkheid en gelijke kansen, als principe en in de praktijk. Verder wordt er gepeild naar de zelfidentificatie van de betrokkenen (feminist zijn), impliciet seksisme, omgekeerd seksisme, conservatisme, maatschappijkritiek en aliënatie. Het is belangrijk om te weten hoe verspreid bepaalde ideeën zijn bij de bevolking. Tegelijk vormen deze indicatoren een interessant vertrekpunt voor de verdere analyse van daderschap, slachtofferschap en tolerantie ten opzichte van geweld.

Omgangsregels op straat

Er wordt gepeild naar de opvattingen over wat de grenzen zijn van aanvaardbaar gedrag tussen onbekenden in publieke ruimtes, op vijf niveaus, gaande van iemand aanspreken tot iemand aanraken. De vraag wordt gegendered gesteld, er wordt met andere woorden een onderscheid gemaakt tussen vrouwen en mannen voor degene van wie het gedrag uitgaat en degene die het ondergaat. Dan volgt een toets van intersectionaliteit (Q13), aan de hand van een weliswaar nog niet uitgeteste vraag. Zijn er criteria volgens dewelke mensen zich meer of minder op hun gemak voelen bij onbekenden? De vraag wordt relatief gesteld – in relatie tot de eigen kenmerken van de respondent. De achterliggende idee is dat er geen universele regels zouden gelden op straat, maar dat de grenzen van het toelaatbare opschuiven, naarmate iemand verderaf staat van de betrokkene. Een alternatieve hypothese is hier dat die grenzen opschuiven naarmate iemand verder af staat van de op zich fictieve ‘doorsnee-Belg’, met andere woorden een witte middenklasser van middenleeftijd. Nog een andere mogelijkheid is dat er een soort van ideaalbeeld van een betrouwbare onbekende zou bestaan, de zogenaamd ‘girl/guy next door’.

Beledigingen op straat

Omwille van de sterke link met de Belgische seksismewet, is er uitgebreid ingegaan op dit thema. Beledigingen op straat worden in eerste instantie heel breed bevroegd om de vergelijking te kunnen maken met andere vormen van verbale intimidatie in de publieke ruimte. De beschrijvingen van scheldwoorden worden inhoudelijk geanalyseerd (Q20 en Q24). In de analyse wordt er vanzelfsprekend gekeken naar het profiel van wie er uitgescholden wordt op straat. Het onderscheid tussen seksistische straatintimidatie en andere vormen wordt ook via een gesloten vraag aangebracht (Q21). Hier zal een vergelijking gemaakt worden met de resultaten uit de inhoudsanalyse. Deze vraag naar een subjectieve inschatting van slachtofferschap van specifieke vormen van seksistische intimidatie komt nog enkele keren terug in de vragenlijst (Q33, Q77 en Q110).

Andere geweldervaringen op straat

De bevraging van andere geweldervaringen op straat gebeurt grotendeels analoog: prevalentie voor de laatste 12 maanden en ooit in het leven. Voor de ‘ergste ervaring’ wordt er doorgevraagd naar de

daders. In dit blokje vragen wordt er verder gepeild naar de reactie van het slachtoffer. Vermijdingsgedrag wordt hier eveneens expliciet bevraagd.

Openings scherm werk

Omdat het een modulaire vragenlijst betreft en het belangrijk is om bij de prevalentie meting te kunnen inschatten wie er van degenen die dit blok vragen overslaan effectief werk heeft en wie niet, wordt er eerst gevraagd of mensen aan het werk zijn.

Werksituatie

In dit blok vragen wordt er gepeild naar de concrete werksituatie, de sfeer op het werk en de werkomstandigheden. Variabelen die in het onderzoek naar zwangerschapsdiscriminatie naar voren kwamen als belangrijke verklarende factoren, worden hier hernomen, zoals onder andere sector van tewerkstelling, dienstverband en aanwezigheid van een vakbondsafgevaardigde in de onderneming (Q40-47). De vragen rond tevredenheid met het werk en verschillende aspecten ervan (Q38-39) worden meegenomen in de analyse als een mogelijke verband tussen seksisme op de werkvloer en een lager gerapporteerde welzijn.

Omgangsregels op het werk

Hier wordt nagegaan waar mensen de grenzen trekken voor gepast gedrag op het werk, opnieuw aan de hand van vijf concrete gedragingen. De vraag is vereenvoudigd ten opzichte van die bij publieke ruimtes, omdat er hier geen onderscheid naar geslacht wordt gemaakt. Er wordt wel een onderscheid gemaakt tussen gedrag dat gesteld wordt door leidinggevenden en door collega's. Bij leidinggevenden is er immers een machtsverschil en bestaat er altijd een kans op machtsmisbruik. Een belangrijk onderscheid dat hier wordt ingevoerd is de verantwoordelijkheid voor het trekken van grenzen: ligt die bij degene die het gedrag stelt of bij degene die het ondergaat? Dit subtiele onderscheid geeft aan of die eerste effectief een 'transgressie' pleegt. Een persoon kan in principe ten alle tijden aangeven dat iets niet kan voor hem of haar, maar dan heeft de ander nog niet noodzakelijk een regel overtreden, tenzij de veronderstelling is dat die persoon eerst expliciet toestemming had moeten vragen en dat niet gedaan heeft. De hypothese is dat er heel veel onduidelijkheid bestaat over wenselijke omgangsregels en dat dit aanleiding kan geven tot spanningen op het werk. Grappen worden bevraagd als indicatie van een impliciete fatsoensnorm en een graadmeter van een bedrijfscultuur. De vraag wordt algemeen gesteld als het zich eraan storen, meer specifiek als het zich aangevallen voelen, en er wordt gevraagd of de betrokkenen deze grappen zou labelen als 'seksistisch'. In de analyse wordt gekeken naar het profiel van mensen die het label seksistisch gebruiken en van hun werksituaties. De achterliggende idee is dat mensen al een bepaald niveau van genderbewustzijn moeten hebben, vooraleer ze de term gebruiken. Een positief antwoord zegt hier dus twee dingen: iets over de werksituatie en iets over de respondent.

Ervaringen op het werk

Ervaringen op het werk worden zeer concreet en uitgebreid bevraagd. Het hele spectrum wordt bevraagd: van heel subtiele vormen naar heel flagrante vormen van seksuele intimidatie en geweld. Concreet wordt er gevraagd naar geweldervaringen, discriminatie, de combinatie arbeid-gezin en naar een mogelijk seksistisch klimaat op het werk. In de analyse wordt nagegaan wie hier vaker mee geconfronteerd wordt. Op een conceptueel niveau wordt er ook gepeild naar stereotypen en

bodyshaming. Verder wordt er expliciet gevraagd in welke mate seksisme als thema leeft op de werkvloer en of het aan bod komt in het HR-beleid van de werkgever.

Reclame

Het thema van reclame wordt eerder beknopt aangeraakt. Er wordt gepeild in welke mate elementen die als seksistisch kunnen worden omschreven, ook daadwerkelijk ervaren worden als storend. Op een conceptueel niveau wordt de link gelegd met het genderbewustzijn van de respondent.

Sociale media

Seksistische vormen van cyberpesten is een relatief nieuw fenomeen dat nog weinig gedocumenteerd is. In deze vragenlijst wordt dat op een analoge manier bevraagd als de andere geweldervaringen. Het is een eerste prevalentie meting die later mogelijk een vervolg krijgt in meer diepgaand onderzoek.

Opvattingen over wenselijke omgangsregels in een gezin en in relaties

Naast publieke ruimtes en het werk, wordt er ook nagegaan welke opvattingen er leven over de wenselijke omgangsvormen thuis. Hier wordt er gepeild naar egalitair denken in relaties (een goede relatie is een gelijke relatie), conservatisme, stereotypen, rollenpatronen en tolerantie ten opzichte van psychisch en fysiek partnergeweld. Opnieuw is het op zich belangrijk om te weten welke ideeën hierover leven bij de Belgische bevolking. Tegelijk vormen dit belangrijke achtergrondvariabelen in de analyse van ervaringen met partnergeweld en verschillende vormen van seksisme.

Verdeling zorgtaken

De vraag peilt naar de ervaren tijdsdruk en verantwoordelijkheid. Ervaren verantwoordelijkheid is een goede indicator om te meten in welke mate rolpatronen geïnternaliseerd zijn. Ervaren tijdsdruk is in combinatie met informatie over de gezinssamenstelling een indirecte meting van de verdeling van huishoudelijk werk.

Verdeling huishoudelijk werk

Er wordt gepeild in welke mate de verdeling van huishoudelijk werk een aanleiding is tot conflicten binnen het gezin, in welke mate de verdeling getypeerd wordt als egalitair en wie omschreven wordt als verantwoordelijk. De vraag naar tevredenheid is omwille van de verwoording in het vorige blokje opgenomen (Q83.11). Op een conceptueel niveau wordt er gepeild naar rollenpatronen en de mate waarin die ter discussie staan binnen het gezin. Discussie kan een indicatie zijn van veranderende maatschappelijke verwachtingen rond de verdeling van huishoudelijk werk.

Partnerrelatie

Aan de hand van een uitgebreide batterij concrete gedragingen wordt er gevraagd naar slachtofferschap en daderschap van fysiek, psychisch, seksueel en economisch partnergeweld. Verder wordt er gepeild naar het zoeken en al dan niet vinden van hulp. Er wordt ook gevraagd naar gevoelens van machteloosheid en schaamte. Bij het blok over naar de politie gaan, wordt partnergeweld kort hernomen.

Uiterlijk en seksualiteit

De vragen over tevredenheid met uiterlijk en seksleven zijn een onrechtstreekse meting van geïnternaliseerde normen. In de analyse wordt er nagegaan of er een omgekeerd verband is tussen ervaringen van seksueel geweld en gerapporteerd welzijn en zelfbeeld.

Opvattingen over uiterlijk en seksualiteit

Seksisme heeft ook te maken met hoe mensen denken over lichamen en seksualiteit. In de vragenlijst kunnen de vragen rond lichaamsbeleving en seksualiteit niet ontbreken. Er is een vraag rond body-shaming, zowel ten opzichte van zichzelf, als ten opzichte van anderen. Welke plaats krijgt het bevestigen van de normen rond lichamen en uiterlijk binnen persoonlijke en minder persoonlijke relaties? Verder wordt er gevraagd naar egalitair denken in seksualiteit, het internaliseren van normen rond seksueel perfectionisme, opvattingen over seksuele vrijheid, geweld en porno. Tenslotte wordt de mening over prostitutie bevestigd aan de hand van zes concrete stellingen uit het feminisme-en-prostitutie-debat.

Ervaringen rond uiterlijk en seksualiteit

Er wordt gepeild naar de ervaren druk rond seks en schoonheidsidealen, ideeën over seksuele perfectie en seksueel conformisme. Slachtofferschap en ouderschap rond concrete ervaringen van seksueel geweld worden bevestigd. Tenslotte wordt er gevraagd naar een mening over de #MeToo-beweging.

Naar de politie gaan

Seksuele intimidatie is strafbaar in België, maar de meldingsbereidheid is heel erg laag. Omwille van het belang hiervan voor het beleidsvoorbereidend werk van het Instituut, wordt dit element in een apart blok uitgediept. Enkele vormen van geweld worden opnieuw bevestigd, telkens met de vraag of het aanleiding was om het voorval te melden bij de politie. Enerzijds wordt er getoetst waarom mensen beslissen om iets niet te melden en anderzijds worden de ervaringen bij de politie voor wie wel is gaan melden kort bevestigd.

Vooraleer respondenten het volledige blok kunnen overslaan, wordt hen gevraagd of ze ooit slachtoffer werden van geweld. Dit is analoog aan het openingsschermbijwerk. In een modulaire vragenlijst is het immers belangrijk om in te schatten wie van degenen die de vragen overslaan dat doet omdat ze niet van toepassing zijn, zodat de prevalentie-meting juist kan gebeuren.

Socio-demografische kenmerken

Er wordt gevraagd naar subjectieve gezondheid, levenskwaliteit en economische stres (makkelijk rondkomen). Geslacht en genderidentiteit worden voorzichtig non-binair bevestigd. Er is een 'andere'-categorie voorzien en mensen kunnen ervoor opteren de vragen niet in te vullen. De bedoeling is te vermijden dat sommige mensen weerstand voelen bij de vraagformulering op zich, noch transgender personen, noch cisgender personen. Standaardvariabelen als leeftijd, opleidingsniveau, woonplaats, nationaliteit, werksituatie en gezinssituatie worden zo eenvoudig mogelijk geformuleerd. Verder wordt seksuele oriëntatie bevestigd, net als het aantal (stief-)dochters en -zonen. Uit onderzoek is immers gebleken dat het opvoeden van meisjes mannen meer bewust zou maken van seksisme en discriminatie. Dat wordt hier afgetoetst. Informatie over het behoren tot verschillende minderheden

moet toelaten intersectionaliteit op te nemen in de analyse van de ervaringen. Tenslotte wordt er eveneens gevraagd of respondenten al ooit gehoord hebben van het Instituut.

De volledige vragenlijst kan in drie talen worden gedownload via:

<https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/discriminatie/seksisme>

Het concrete verloop van het onderzoek wordt toegelicht in het volgende deel van de methodologische toelichting: 'Dataverzameling en respons'.

Colofon

Samenstelling:

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Ernest Blerotstraat 1, 1070 Brussel

T 02 233 44 00

gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be

igvm-iefh.belgium.be

Dataverzameling:

M.A.S., Market Analysis & Synthesis

Brusselsesteenweg 46a

3000 Leuven

Verantwoordelijke uitgever:

Michel Pasteel, Directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Auteur:

Hildegard Van Hove

Depotnummer :

D/2021/10.043/28

Cette publication est également disponible en français.